

la humanitat

Fundador: LLUIS COMPANYS

Segona Epoca
Any I - Núm. 5

Solicitado el Registro como artículo de Segunda Clase en la Adm. de Correos de México, D. F.

Editor: M. Rouret Callot
MEXIC, D. F. 15 Octubre de 1943

No hauríem guanyat aquesta guerra ni hauria servit de res el nostre esforç si després del conflicte restés encara una ombra de feixisme en el món.

F. D. ROOSEVELT

De l'onze de setembre del 1714 al quinze d'octubre del 1941 hi ha un bon espai de temps, però de la muralla on caigué Rafael de Casanova als glacis on caigué Lluís Companys no hi ha cap espai. Es la mateixa terra i és la mateixa causa, la terra dels catalans i la causa de la llibertat de Catalunya

PRESENCIA DE LLUIS COMPANYS

per Miquel SANTALO

Poques generacions hauran viscut, amb la intensitat de la nostra, les grandeses i les misèries de la Humanitat en el paroxisme d'una lluita que en la seva extensió no té paritat, i sospitem que en la seva transcendència pendrà el relleu de moviments tan fecunds com el Cristianisme i el Renaixement. Es particularment dins d'aquests períodes en que tot trontolla, de caos aparent i de clam universal —síntomes d'infantament venturós— en que els que encarnen la direcció dels destins d'un poble no poden defugir el pes i la glòria d'una responsabilitat incommensurable.

En vigílies del III aniversari de l'assassinat monstruós del plebiscitari President de Catalunya, Lluís Companys, evocuem el seu esperit inquiet i el seu coratge exemplar, per si hagués de respondre al deure patriòtic de la seva representació, preguntant-nos quines serien les seves reaccions i els seus mots d'ordre als catalans, en aquestes jornades tan gràvides de dolor pel present de Catalunya, i tan esperançadores pels qui serveixen la fe en el millorament indefinit de la vida, sota els signes de llibertat i de justícia.

Infadigable home d'acció, convençut de que tota conquesta en l'ordre individual i col·lectiu és filla de l'esforç propi i que l'eficàcia d'aquest depen de la polarització assenyada de la voluntat vers un fi concret, el coneixíem prou per a saber que llençaria als quatre vents l'imperatiu d'unir-nos generosament tots els catalans. Per Catalunya i per la Llibertat, unim-nos! I estaria atent, febrós, abrandat pel foc de la passió, sense lligar-se massa a la Història ni perdre l'equilibri en esferes fantasmagòriques, pendent del curs dels esdeveniments i de les actituds dels pobles, per a precisar l'imatge de l'afany de cada dia. I a la llum de les seves intuïcions que li permetrien veure i preveure, assenyalaria en l'hora justa el gest necessari per a donar satisfacció a l'anhel suprem del que cada dia era més la suprema il·lusió seva: Catalunya.

La seva veu vibraria amb aquella emoció que la feia tan emanadissa i portava les multituds a superar i vèncer tots els obstacles. Recordem el 20 de juliol del 1936. Ésser fill de Catalunya, diria altra vegada, vol dir ésser un lluitador heroic. Enlaire el cor, germans! Enlaire el cor per la victòria! Que flamegi la bandera de la República voleiant al vent, cobrint-se de glòria! Que es vegi damunt del pit dels catalans l'enseny de les quatre barres que porten grabada en l'ànima!

Oim-lo de tot arreu en aquesta hora d'angoixa com homenatge a la seva memòria, i per a servir dignament a la Llibertat i la Pàtria.

L'onze de setembre

Els catalans de Mèxic van commemorar dignament el CCXXIX aniversari de la pèrdua de les llibertats de Catalunya esdevinguda, es pot dir, per primera vegada, el dia en que va caure sobre les muralles de Barcelona, embolcallat en la bandera de la Pàtria, el Conseller en Cap, símbol de les nostres reivindicacions nacionals, Rafel de Casanova.

En una de les dependències de l'Orfeó Català fou bastit bellament l'ALTAR DE LA PATRIA. Sobre una estrada ornada de banderes catalanes i materialment coberta de flors, la silueta alta i dolorosa de l'heroi català, es dreçà il·luminada per una llàntia votiva que no s'apagà en moltes hores. Nombrosos catalans visitaren durant tot el dia l'ALTAR DE LA PATRIA on hi deixaren magnífiques ofrenes florals entrelaçades amb cintes barrades.

En el mateix estatge de l'"Orfeó" es va celebrar per la tarda un acte commemoratiu en el qual Jaume Miravittles glossà la data històrica i la figura de l'homenatjat. La commemoració prengué encara un relleu més emotiu gràcies al concurs de la massa coral que donà un recital de cançons fina-

litzat amb l'Himne Nacional de Catalunya.

A l'endemà, diumenge, una nodrida comissió de compatriotes i altres que s'hi personaren isoladament, portaren corones i rams de flors al monument de la Independència de Mèxic.

* * *

La recordança de les dates més significatives i de les grans figures de la nostra història, contribuï en els inicis del nostre Renaixement literari i polític a desvetllar la consciència nacional dels fills de la terra catalana. Les vexacions i les persecucions inícnies no sols no esmortuïren els sentiments patriis si no que van contribuir en una gran mesura a l'enfortiment de l'esperit de catalanitat ara més ferm i més invulnerable que ni mai. Vindrà un dia en que els catalans tornarem a celebrar sota el cel lluminós de Catalunya, sobre aquella nostra i noble terra "dels camins contents", els esdeveniments cabdals de la història pàtria i del seu recobriment. Si ara, encara, només podem commemorar dates de dol i de desfeta, la nostra esperança augura ja, que un dia proper les commemorarem de joia i de victòria.

Lluís Companys

En commemorar el III aniversari de la gloriosa mort de Lluís Companys, tributem el nostre més fervorós homenatge a l'indivisible fundador de LA HUMANITAT, al digníssim darrer President de la Catalunya màrtir i a l'Heroi (ja des de l'hora en que va caure víctima de l'odi i de la barbàrie feixista), simbolitzador de la consciència de la Pàtria i de la unitat de tots els catalans

SITUACIO INTERNACIONAL

LA CURSA A BERLIN

A desgrat de tots els esdeveniments —alguns de tanta magnitud com el de la caiguda d'Itàlia— que presenta el teatre de la guerra, quelcom de políticament neutre i ralgic es destaca i projecta la seva silueta, inquietant per uns, esperançadora per als altres, sobre els camps de batalla propiament dits i altres camps, els diplomàtics, no menys importants, en el cercle de la conflagració.

L'avançada incontenible de l'exèrcit Soviètic en el front de combat no arriba a tenir l'importància que el mateix fet ha produït en el front de les Cancelleries. A hores d'ara ni la guerra continental en el migdia d'Europa, ni la guerra que es desentrotlla a l'Extrem-Orient, ni la que passa pels aires o per damunt de la mar, ocupen el primer pla en l'atenció diplomàtica. Ara més que no mai la qüestió russa —especialment en l'aspecte polític— predomina sobre les altres i constitueix la clau de tots els problemes. Ja fa dies que un comentarista americà Edwin James, afirmava en el "New York Times" que Berlín es trobava ja a la mateixa distància dels exercits nord-americans que de l'exèrcit soviètic. Aquesta afirma-

ció més que una veritat era una advertència. Altres informadors internacionals han esquematitzat la situació actual pel que respecta a la política russa com segueix: els soviets comptarien amb dos plans paral·lels. El primer consistiria en obtenir abans de Nadal la rendició d'Alemanya a Stalin, condicionada al manteniment de la unitat territorial del Reich que seria garantitzat per una determinada força armada alemanya. Això significaria l'hegemonia política completa dels soviets sobre el centre i el nord d'Europa continental. Si aquest primer plan no pot realitzar-se aleshores els russos adoptarien el segon, d'importància naturalment inferior i determinat per l'arribada a Berlín dels exercits anglo-americans abans que cap d'altre. En aquest cas la diplomàcia staliniana maldaria per l'establiment d'un statu quo que comportaria una situació de fronteres semblant a la de 1914; una Europa repartida en zones de influència anglo-americano-soviètiques i una Alemanya gairebé líquidada o, quan menys, molt desmembrada.

El Kremlin no sap certament (Segueix a la pàgina 3)

En el III aniversari de la mort del President Companys Els darrers dies de Barcelona

per J. ANDREU i ABELLO

Mentre va ésser ministre de Defensa el senyor Indaleci Prieto arribaven al President, senyor Lluís Companys, informes confidencials dels esdeveniments de la guerra. Així coneixia tothora la situació dels fronts. Després d'encarregar-se de la cartera de Defensa el senyor Negrín, d'acord amb la seva política d'aïllament de les autoritats autònomes, va deixar d'informar a la Presidència de la Generalitat de tot allò que ocorria. Per sort, alguns dels caps militars no varen secundar la tal actitud, contrària, fins i tot, a les més elementals regles de cortesia, i extremaren la seva habitual amistat amb el senyor Companys portant-lo als llocs de comandament i fent-li conèixer el desenvolupament de les operacions militars.

El dia abans d'entrar a Reus els exercits franquistes vaig visitar per darrera vegada la ciutat que tant estimo i en la qual he viscut els millors anys de la meua vida. Soparem amablement invitats per l'alcalde de la ciutat, senyor Ramir Ortega, a la caserna de bombers. Era evident que en el transcurs de no gaires hores els franquistes no solsament prendrien Reus, sinó Tarragona. Durant el viatge de retorn a Barcelona no varem veure forces preparades per a deturar l'enemic, ni tampoc fortificacions des d'on poguessin aguantar els soldats que es retiraven. El dia següent, a l'hora de dinar, quan com d'habitut ens reuníem amb el President i els amics Pi i Sunyer, Terradellas i Sbert, els vaig explicar de la manera que havia vist les coses i la meua impressió que si els franquistes tenien audàcia o bé coneixement de la nostra situació, en poques hores podrien ésser a les portes de Barcelona. Com que la versió que de la situació donava el senyor Negrín discrepava totalment de la meua, el President, preocupat, va anunciar-nos que aquella mateixa tarda intentaria veure el senyor Negrín. Excepcionalment fou possible l'entrevista. El cap del Govern insistí amb el seu tòpic de la resistència i va explicar al nostre President l'existència d'una línia militar, deia ell, magníficament fortificada, que anava dels Brucs a les costes de Garraf. Al vespre del mateix dia, en escoltar aquestes afirmacions dels llavis del senyor Companys, l'amic Terradellas interrompí ràpidament per a dir: "President, tot això és fals; estic segur que a les costes de Carraf no hi ha la més petita trinxera." Companys es resistia a creure que en aquelles hores greus hagués estat víctima de l'optimisme habitual del senyor Negrín, més encara pel fet que les afirmacions que comentaven havien estat avalades per un general de prestigi present en la darrera part de l'entrevista. L'avors el mateix Terradellas afegí: "Demà a les set del matí anirem a Stiges i ja veurem com en tota la carretera no veurem fortificacions de cap mena. Temo no trobar-hi ni unes dotzenes d'homes fent fortificacions." S'acordà enviar-hi persones de la nostra confiança per tal que ens assabentessin de la veritat. L'endemà al matí teníem un informe ratificant que tot continuava exactament igual com jo ho vaig veure mentre retornava de Reus. La situació va ésser confirmada per alguns caps de l'exèrcit que mantenien relacions íntimes amb el senyor President.

El dissabte dia 21 de gener de 1939 estavem invitats amb el senyor Lluís Companys, a sopar al Cuarter General dels exercits de la zona catalana, del qual n'era cap el general Hernández Sarabia. No era la primera vegada que hi anàvem. Feia mesos que el front estava prop de la capital de Catalunya i els llocs de comandament eren a una hora de cotxe de Barcelona. L'inquietud de la marxa de la guerra —sobre el resultat definitiu de la qual no existien massa dubtes— portava sovint al nostre plorat President a les zones de guerra. Aquell dia, a dos quarts de set del vespre, m'havia de trobar a la residència que el senyor President tenia a la Rambla de Catalunya. En arribar-hi em digueren que el President havia sortit, deixant l'encàrrec que totseguit anés a Pedralbes. A la torre on hi havia instal·lada la Presidència del Consell de Ministres hi havien tots els membres del Govern a punt de celebrar Consell. El senyor Companys estava conferenciant amb el senyor Negrín. Als pocs moments, el senyor Prat, sotsecretari de la Presidència, m'avisava que podia entrar al despatx on tenia lloc l'entrevista. De bon començament el senyor Negrín va dir-me que la situació era molt greu i que estimava complir un deure demanant-nos que sortíssim de Barcelona abans de la matinada, puix que després no podria respondre de allò que pogués succeir. No cal dir la impressió que em causaren les tals paraules, dites amb aquella serenitat habitual, que no perdia mai, el cap del Govern. La meua pregunta immediata fou de si la tal notícia podia comunicar-se —pel que a mi feia referència— als funcionaris de Justícia. La seva resposta fou aquesta: Que discretament i sota la meua responsabilitat podia organitzar la sortida dels funcionaris que volguessin deixar Barcelona. L'entrevista acabà immediatament.

A la nit i trobant-me a casa el President senyor Companys sabíem que el Consell de Ministres celebrat en sortir nosaltres de la Presidència, havia acordat fer pública una nota en la qual es deia que l'exèrcit estava resistint i que per a desfer tota mena de rumors el Govern de la República proclamava la seva decisió de no abandonar Barcelona. Nosaltres decidíem veure el que succeïa el dia següent, convingent-se que jo, arribat el cas, acompanyaria al President a l'hora de deixar la capital de Catalunya.

Aquell diumenge al matí el senyor Companys parlà de nou amb el senyor Negrín. Aquest insistí que havia de sortir de Barcelona i per tal de convencer-lo li digué que la nit passada ell havia estat a punt de fer-ho per anar a instal·lar-se al Cuarter General que el senyor Rojo havia situat a les falces del Pirineu. "Ahir —continua diguent el senyor Negrín— el general Rojo va dir-me que no comptava amb cap línia per a retrassar l'avenç de les forces franquistes i que si no podia

restablir-se alguna, podia ésser que en la propera matinada l'enemic entrés a Barcelona." Negrín no pogué aclarir si el senyor Rojo l'avisaria en el cas de poder organitzar una resistència o bé si, pel contrari, no li deia res de nou, podia restar tranquil unes hores. Tantes vegades com he recordat els fets he sentit el calfred de pensar que podia haver estat possible l'entrada dels franquistes a Barcelona abans que n'haguessin sortit uns milers de compatriotes que haurien pagat aquesta imprevisió amb la seva vida. En el correr de les hores d'aquell diumenge no vaig separar-me del President Companys. Amb el meu cotxe i acompanyades de persona de la meua confiança varen sortir de Barcelona les germanes del plorat President. Per la meua part i amb la col·laboració del meu secretari particular, Josep Maria Poblet, organitzava, mentres, la sortida dels funcionaris de Justícia. Tot el dia Pi i Sunyer, Terradellas, Sbert, Rouret i tants d'altres estigueren en estret contacte amb el President, tenint cura de l'organització dels darrers detalls, car estava convingut que el senyor President i jo deixaríem Barcelona aquella matinada. Companys, enmig del dolor, continuava amb la seva magnífica moral, donant les darreres instruccions. Arribada l'hora del sopar ambdós vèiem passar per davant nostre la vianda sense que tinguéssim esma d'engollir res. Escoltàrem, després, la ràdio. Els franquistes donaven noves referents a la seva entrada a molts pobles de Catalunya. Intentàvem encetar temes de conversa. Tot era inútil. Als breus moments, de nou els nostres pensaments eren embolcallats en el més trist dels silencis. Devia ésser la una de la matinada quan el President digué: "Ha arribat l'hora de marxar."

Deixàvem Barcelona amb els grans silencis precursors de totes les tragèdies. Així travessàrem els suburbis de l'estimada ciutat. Els nostres ulls, a través de la foscor, volien impregnar-se, per darrer cop, dels nostres carrers i de les nostres cases. En arribar a la carretera, els ulls ens espuraven. Començava l'èxode. Quan podriem retornar a casa nostra? El plorat President ja hi ha tornat. Quan de Madrid el portaven a Barcelona sabia que aquell era el camí de la mort. Però en parlar per darrer cop a la seva germana encara li deia: "Estic content de trobar-me de nou a Catalunya." Estimava tant la nostra Pàtria que per no allunyar-se d'ella li va costar la vida.

A les poques hores els cotxes paraven a Sant Hilari. Al castell de Montsolís ens esperaven. En una petita habitació, al costat de la sala gran, una llar encesa. Romanguerem prop d'ella fins que algú digué al President que ja era hora de descansar. Ens posàrem al llit. A les poques hores tots feiem cap novament prop dels

(Segueix a la pàgina 3)

RECORDATORI

Noves mereixedores de tot crèdit permeten assegurar que bon nombre dels compatriotes que no van tenir la sort de poder arribar a terres lliures d'Amèrica, han pogut continuar, malgrat tot, en llurs residències habituals dins de la normalitat —i ja sabem quan relativa— de la vida d'exili.

Mai no els hem oblidat. El record de tots els que venen patint la injustícia i la manca de llibertat en les terres sotmeses ha viscut sempre en el nostre pensament i en el nostre cor.

Avui en la data commemorativa del III Aniversari de la mort del President de Catalunya, símbol ja de unitat nacional, ens es grat dedicar una fervorosa recordança a tots els amics i connacionals que van encara per camins de sofrança, i trametre'ls —per bé que no més sigui d'una manera simbòlica— les nostres salutacions més emocionades i esperançadores.